

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Kätlin Paavel
TARTUMAA ÕPPERADADE KÜLASTATAVUS NING ÕPPETEGEVUSTE
LÄBIVIIMINE ÕPPERAJAL TARTU LINNA JA MAAKONNA LASTEAEDADE POOLT
bakalaureusetöö
Juhendaja: MSc Aigi Kikkas

Tartu 2018

TARTUMAA ÕPPERADADE KÜLASTATAVUS NING ÕPPETEGEVUSTE
LÄBIVIIMINE ÕPPERAJAL TARTU LINNA JA MAAKONNA LASTEAEDADE POOLT

Resümee

Õuesõpe kogub järjest populaarsust ning Eestis luuakse üha rohkem õpperadasid nii loodusesse kui ka lasteaedade õuealadele, kuid puudub ülevaade kas ja kuidas õpperadasid lasteaedade poolt kasutatakse, mida õpperadadest arvatakse ning millised tegurid mõjutavad õpperadadel käimist. Sellest tulenevalt oli bakalaureusetöö eesmärgiks välja selgitada, kui palju kasutavad Tartumaa lasteaiad olemasolevaid õpperadu, milliseid tegevusi seal läbi viiakse, millistest teguritest sõltub õpperadade külastamine ning kuidas suhtuvad õpetajad õpperadadesse. Töös antakse ülevaade õuesõppest ning selle seosest koolieelse lasteasutuse õppekavaga, õpperaja olemusest, tegevustest õpperajal ning teguritest, mis võivad mõjutada õpperadadel käimist. Eesmärgi saavutamiseks viidi läbi paberkandjal küsitlus Tartu linna ja maakonna lasteaiadõpetajate seas. Uurimuses osales kokku 86 õpetajat 23 lasteaiast. Uurimuse tulemustest selgus, et õpetajad käivad õpperadadel enamasti üks kord õppeaastas ning enim külastatakse Vapramäe-Vellavere-Vitipalu õpperadasid. Õppevaldkondadest viiakse enim läbi *Mina ja keskkond* ning *Matemaatika* valdkondade tegevusi ning meetoditest kasutatakse enim vaatlusi. Õpperadadel käimist soodustavate teguritena märkisid õpetajad kõige enam, et õpperada on lasteaiast lähedal ning rada on mitmekesine. Õpperadadel käimist takistava tegurina märgiti, et õpperada on lasteaiast kaugel. Uurimus näitas, et õpetajad peavad õpperadadel käimist ja lasteaiast oma õpperada olulisteks.

Märksõnad: õuesõppe, õpperajad, eelkooliealised

VISITABILITY OF TARTUMAA STUDY TRAILS AND LEARNING ACTIVITIES IN
STUDY TRAILS BY TARTU AND TARTU COUNTY KINDERGARTENS

Abstract

Outdoor education is gaining popularity and in Estonia more and more study trails are being created in nature and in kindergartens, but there is no overview of whether and how the study trails are used by kindergartens, what teachers think about them and which factors influence going the study trails. The aim of this bachelor thesis was to find out how much Tartumaa kindergartens use existing study trails, what activities are done there, what factors depend on visiting the study trails and what teachers think about study trails. This thesis gives an overview of outdoor learning and how it is connected with preschool curriculum, an overview of the nature of the study trail, activities in study trail and the factors that may affect going the

study trails. Questionnaires were compiled for kindergarten teachers to achieve the goal. 86 kindergarten teachers in 23 kindergartens answered to the questionnaires. The results of the study showed that teachers mostly go to study trails once in an academic year and most visited study trails are Vapramäe-Vellavere-Vitipalu trails. The mostly done subjects are *me and the environment*, but also *mathematics* and the most done method is observations.

Teachers noticed that the most supportive factors on going to the study trails are that the study trail is near the kindergarten and the trail is diverse. As a barrier going to the study trails, teachers noticed that the study trail is far from kindergarten. The study showed that teachers think to go to the study trails and kindergarten study trails are important.

Keywords: outdoor studying, study trail, preschool children

Sisukord

Resümee	2
Abstract	2
Sissejuhatus	5
Õuesõpe ja seos koolieelse lasteasutusega	6
Õpperaja olemus	7
Tegevused õpperajal	8
Õuesõpet mõjutavad tegurid	10
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	11
Metoodika.....	12
Valim	12
Mõõtevahend	12
Protseduur	13
Tulemused	14
Arutelu.....	21
Uuringu piirangud ja praktiline väärtus	24
Tänuõnad	25
Autorsuse kinnitus	25
Kasutatud kirjandus	26
Lisade koostamisel kasutatud kirjandus	29
Lisad	30
Lisa 1. Tartumaa õpperajad	30
Lisa 2. Küsimustik lasteaiaõpetajatele.....	32

Sissejuhatus

Tänapäeval on lapsed hakanud loodusest järjest rohkem võõranduma (Larson, Green & Cordell, 2011), kuid loodus ja selle tundmine on eestlaste jaoks endiselt olulisel kohal (Tuuling, 2013). Kui lastelt küsida, kus nad eelistavad lasteaias mängida, siis sagedaim vastus on, et nad eelistavad mängida väljas (Aasen, Grindhein, & Waters, 2009). Looduses käimine ja selle tundma õppimine on olulisel kohal ka koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011).

Lasteaiälapsed ja loodusharidus käivad käsikäes, sest väikestel lastel on suur uudishimu ja loodus on midagi, mida koolieelikud saavad vahetult ise kogeda (Dowling, 2010). Vahetu kogemise kõrval pakub loodus lastele seda, mida nad vajavad: värske õhk, päike ja päevavalgus. Lisaks sellele on looduses võimalik aktiivsemalt liikuda ning lapsed, kes on rohkem looduses, on tervemad ja parema keskendumisvõimega ning mängivad rohkem erinevaid mängu (Szczepanski, Malmer, Nelson, & Dahlgren, 2006). Lisaks sellele peavad lapsed nägema, et loodus on üks osa meie elust (Bilton, 2010).

Hariduses kasutatakse erinevaid õpetamismeetodeid, näiteks avastusõpet ning mängu. Enamus meetoditest on kasutusel rühmaruumis, kuid kõiki neid meetodeid saab kasutada ka õuekeskkonnas, viies läbi õuesõpet. Lisaks leidub õues didaktilisi õppevahendeid, mida ei ole toas, näiteks puud ja vesi (Simon, 2013). Uurides hariduse traditsioone erinevates maades on leitud, et Prantsusmaal ja mitmes inglise keelt kõnelevas riigis, kus keskendutakse peamiselt laste valmisolekule kooli minekuks, peetakse peamiseks õppimiskohaks siseruume. Seevastu Põhjamaa riigid nagu Norra, Taani ja Rootsi, mida mõjutavad Põhjamaade pedagoogika traditsioonid, peavad mõlemat keskkonda võrdseks õppimiskohaks (OECD, 2006, viidatud Garrick, 2009 j).

Õuesõpe pakub palju võimalusi tegevuste, meetodite kui ka läbiviimise kohtade suhtes. Õuesõpet on võimalik läbi viia muuseumites, loomaaedades, linnaparkides või veekogude ääres (Szczepanski et al., 2006). Antud bakalaureusetöös käsitletakse õuesõppe läbiviimist õpperadadel, sest Eestisse on neid mitmele poole tehtud, kuid puudub ülevaade kas, kuidas ja kui palju kasutatakse neid lasteaedade poolt. Samuti on bakalaureusetööde käigus tehtud mitmeid õpperadasid lasteaedadele, kuid mida arvavad õpetajad õpperadadest ja kas nad neid kasutavad, ei ole teada. Seetõttu oleks oluline antud teemat uurida ja teada saada, mida õpetajad õpperadadel teevad, mida neist arvavad ja kas õpperadasid on üldse mõttekas lasteaedadele teha. Sellest tulenevalt on uurimisprobleemiks kas ja kui palju lasteaiad olemasolevaid õpperadu kasutavad, kuidas õpperadadesse suhtutakse, milliseid õppetegevusi seal läbi viiakse ning millest sõltub õpperadade külastatavus. Bakalaureusetöö eesmärgiks on

teada saada, kui palju ja kuidas kasutavad lasteaiaõpetajad õpperadasid, millised tegurid mõjutavad õpperadadel käimist ning mida õpetajad õpperadadest arvavad.

Kirjanduses kasutatakse õpperaja asemel tihti ka loodusraja mõistet, kuid antud bakalaureusetöös kasutatakse õpperaja mõistet, sest see on täpsem selle töö kontekstis. Loodusrada võib olla lihtsalt metsarada, aga õpperajal on omad kriteeriumid.

Õuesõpe ja seos koolieelse lasteasutusega

Õuesõpe ei ole Eestis uus nähtus, nagu paljudes teistes maades, toimus ka Eestis algne õpetus valdavalt õues (Sarv & Vilbaste, 2009). Õuesõpet on defineeritud mitmeti. Linköpingi Ülikooli keskkonna- ja õuesõppe pedagoogika keskus defineerib õuesõpet järgmiselt: „Õuesõpe pedagoogika on lähenemisviis, mille eesmärgiks on anda õppimist edasi läbi kogemuse ja analüüsi, põhinedes konkreetsetele kogemustele ehedates situatsioonides.“ (Davis, 2004, viidatud National Centre for Environmental and Outdoor Education, 2016 j). Eestis on rohkem kasutusel järgmine definitsioon: „... õuesõpe on õppimine ehedas looduskeskkonnas vahetu kogemise, ise tegemise ja kogetu teistele vahendamisega“ (Sarv, 2006, lk 7).

Metoodiliselt on õuesõpe hea meetod, mis aitab ellu viia õppekavas sõnastatud eesmärgid (Szczepanski, 2006c). Eesti koolieelse lasteasutuse riiklikku õppekavva (2011) ei ole õuesõpet otseselt sisse kirjutatud, aga õppekava üldised õppe-eesmärgid viitavad kontaktile loodusega ja välitegevusele. Sarnane õppekava on Taanis, kus eesmärgid viitavad õuesõppele (Rotaru, 2014). Rootsis, kus õuesõpe on üsna populaarne, on välja töötatud riiklik programm, mille eesmärk on ühendada ja seostada teooria ning praktika ja kasvatada laste teadmisi ja huvi metsa kohta. Kõik tegevused, mis selle programmi raames läbi viiakse, on seostatud Rootsi õppekavaga (Nilsson, 2007).

Õuesõppele on iseloomulik tegevusele orienteeritus (Szczepanski et al., 2006) ja nagu on kirjas õppekavas, laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu ja harjutamise kaudu (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Loodus õpikeskkonnana pakub meile väga palju võimalusi, kus laps saab ise uurida, vaadelda ja katsetada (Tuuling, 2013). Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on kirjas, et laps on aktiivne osaleja, keda kaasatakse tegevuste kavandamisesse ning tehtut analüüsima. Õuesõpe on üks võimalus, mis aitab seda täita. Õuesõppe tegevusi läbi tehes õpib laps tõlgendama ja analüüsima erinevaid olukordi ning nähtusi (Szczepanski, 2006c).

Õuesõpe on hea pedagoogika viis, sest õuesõppes saab ühendada erinevaid õppimisvõimalusi, teemasid ja valdkondi (Szczepanski, 2006c; Tomson & Tamm, 2007).

Lõiming on koolieelses lasteasutuses oluline ja ka riiklikus õppekavas on kirjas, et õppe- ja kasvatustegevusi tuleb omavahel lõimida (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Siiski on levinud arusaam, et õues on võimalik lõimida ainult *Mina ja keskkond* ning *Liikumise* valdkonda (Raadik, 2010). Ent loodus pakub õpikeskkonnana palju rohkem erinevaid võimalusi, et täita õuesõppe üht eesmärki: elavdada teooriat ja siduda erinevaid õppevaldkondi (Brügge & Szczepanski, 2007).

Looduses on lastel rohkem ruumi, et olla füüsiliselt aktiivne, aga loodus pakub ka võimalusi erinevate oskuste arendamiseks, praktiliste ja teoreetiliste teadmiste omandamiseks, erinevateks mängudeks ning meelelisteks kogemusteks (Bilton, 2010; Szczepanski, 2006c; Timoštšuk, 2009). Õuesõpe põhineb kogemisel ja tegevusel, aga lisaks on oluline esmane meeleline kogemus (Szczepanski, 2006b), sest see aitab tajuda maailma tervikuna (Brügge & Szczepanski, 2007). Nii ise tehes kui ka meeleliselt kogedes saavutatakse kestvaid tulemusi ja seetõttu rakendab õuesõppe mõlemat (Szczepanski, 2006b). Õuesõppe eeliseks on veel, et see aitab parandada keskendumisvõimet, motiveerib ja innustab uudishimu ning looduses liikumine ergutab uusi teadmisi ammutama (Brügge & Szczepanski, 2007). Kuna on selge, et õuetegevused ja liikumine on kasulikud tervisele, igakülgselt arengule ja õppimisele, pole mingit põhjust miks mitte õues õppida (Brügge & Szczepanski, 2007; Sarv & Vilbaste, 2009). Õuesõpe ei ole hariduses uus meetod ning Eestis toimus algne õpetus peamiselt õues (Sarv & Vilbaste, 2009; Szczepanski, 2009). Seetõttu peaks õuesõppe olema väga loomupärane ja tavaline.

Õuesõppe juures on tähtis asukoht, kus seda läbi viia. Koha valik on oluline, sest lapsed õpivad vahetult seoseid just selles keskkonnas, kus nad on (Higgins & Nicol, 2002). Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) tuuakse välja, et õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel seostatakse need kodukoha inimeste, looduse ja asutustega. Igapäevases ja turvalises keskkonnas õpib laps loodust märkama, uurima ja tähele panema, ilma kõrvaliste teguriteta, mis eksitaks laste tundeid ja taju (Timoštšuk, 2009). Õuesõpet on võimalik läbi viia kohtades, kus on juba ettevalmistatud õppetegevused, näiteks loomaaedades ja botaanikaaedades, aga sellist õpet on võimalik teha ka linnas, metsas või veekogu ääres (Szczepanski et al., 2006). Õpetajal tuleb läbi mõelda, mida ta tahab lastele õpetada ja selle järgi valida sobiv koht. Üheks võimaluseks on õuesõpet läbi viia õpperajal.

Õpperaja olemus

Õpperada on mõeldud tutvumaks ühe konkreetse piirkonna looduse ja olemusega (Eilart, 1986) läbi liikumise (Tõhk, 2010). Õpperadade tunnusteks on, et need on kindla pikkusega ja

ära märgistatud looduses. Samuti on seal kindlad ettekavandatud vaatluspunktid ning infoga varustatud liikumisteed või –rajad, ent vaatamisväärsuste olemasolu ei ole oluline (Eilart, 1986). Õuesõppe keskkond võib olla ka vähem struktureeritud, et pakkuda ootamatuid olukordi (Szczepanski & Dahlgren, 2006).

Õpperada saab rajada igale poole, sealhulgas parki, veekogu äärde, lasteaia õuealale ja muidugi metsa (Eilart, 1986; Szczepanski, 2006c). Eestis on õpperajad üsna levinud ja neid rajatakse ka lasteaedade õuealadele. Õpperadade tegemine lasteaedadele on levinud üliõpilaste seas, kes teevad neid oma bakalaureusetööna. Norras ei ole õpperadu lasteaia aladele tehtud, aga seal on lasteaia õuealale tehtud onne, laagriplatse või lõkkekohti, kus saab õuesõpet läbi viia. Samuti on mõnedel lasteaedadel Norras vaba juurdepääs loodusaladele, mis on väljaspool nende lasteaia ala ja mida kasutatakse regulaarselt (Aasen et al., 2009; Moser & Martinsen, 2010). Tartumaal on õpperadu autorile teadaolevalt üheksa ning Tartu Ülikooli bakalaureusetööde käigus on teadaolevalt valminud seitse õpperada Tartu linna. Näiteks on H. Traat (2016) teinud õpperaja „Kännukuninga saladused“ Tartu sanatooriumi pargi liikumisrajale. M. Samulin (2015) on õpperaja teinud Vanemuise parki. Lisas (Lisa 1) on toodud Tartumaa õpperajad koos lühikese kirjeldusega.

Õpperaja tegemise juures on oluline leida koht, mis on iseloomulik sellele piirkonnale (Eilart, 1986) ja leida informatsiooni, et koostada vaatluspunktid (Kukk, 2010). Jälgida tuleks, et rada oleks ohutu ja lastel oleks ruumi vabalt liikuda. Võimaluse korral võiks rada olla mitmekülgne, et seal saaks läbi viia mitme valdkonna tegevusi (Kukk, 2010). Lasteaia õuealadele loodud radadel võiksid lapsed saada loovalt mõelda ja tegutseda, kuid oluline on ka töökasvatus (Tärn, 2010). Õpperada annab õpetajale võimaluse seostada teooriat praktikaga, kuid selle jaoks tuleb hästi läbi mõelda õpperaja tegevused (Moffett, 2011).

Tegevused õpperajal

Väljas veedetud aeg on oluline, aga veelgi olulisem on kuidas see aeg veedetakse (Kos & Jerman, 2013). Õues on lastel ja ka õpetajatel võimalus õppida vaatluste ja kogemise teel elulistes olukordades (Szczepanski et al., 2006). Looduse ning ümbritseva tunnetamisel on olulisteks õppimisviisideks uuriv, kogev ja leiutav viis (Sarap, 2010) ning seetõttu on õuesõppe lähtealuseks avastusõpe (Brügge & Szczepanski, 2007). Avastuslikus õppes on olulisel kohal uute teadmiste õppimine neid iseseisvalt avastades (Sillaots, 2011).

Avastuslik õpe on tervikprotsess, kus laps on ise aktiivne tegutseja ja kogeb läbi erinevate tegevuste ning õpetaja on ainult lapse toetaja. Sellise õppimise käigus laps avastab, uurib ja katsetab, õpib probleemidele lahendusi otsima ja saadud tulemuste põhjal järeldusi

tegema (Kaur, 2013). Selle õppemeetodiga toetatakse laste uurimuslikku käitumist ning see aitab lastes luua mitmekülgsest arenenud isikut (Tenno, s.a.). Õppimine läbi tegevuse aitab õpitut paremini meeles hoida, tekitab lastes huvi ja positiivset suhtumist õppimisse (Kaur, 2013).

Tänapäeval on oluline lapsekeskne õpetamine ja lapsest lähtumine (Sarap, 2010) ning tänu avastuslikule õppele on see võimalik (Kaur, 2013). Lastele pakuvad huvi teemad, mis neid ümbritsevad ja mida nad saavad ise kogeda. Loodus on kogu aeg meie ümber ja need teemad, mida saab õues õppida, on elulähedased (Sarap, 2010). Lapsed saavad ise kogu kehaga kogeda ja tunda oma tegevustes eduelamust (Kaur, 2013).

Õpetaja roll on läbi mõelda, milliseid tegevusi õpperajal tehakse. Tegevuste vahel võiks olla lapsel ruumi oma fantaasia ja loovuse jaoks (Tuuling, 2013). Samuti on oluline, et õpperajal tegutsemisel oleks kaasatud mitmed meeled, nii nägemine, haistmine, kompimine kui ka kuulmine (Szczepanski, 2006a). Tärn (2010) on kirjutanud, et sobivaimad meetodid õuesõppeks on vaatlused ja katsed. Vaatlused aitavad lastel mõista seoseid ja seaduspärasusi looduses. Katsed aitavad lastel leida vastuseid neid huvitavatele küsimustele ning on väga head loodusprotsesside paremaks mõistmiseks ja teadmiste kinnitamiseks. Kuid õuesõppeks sobivad väga hästi ka erinevad mängud. Mängud sobivad õuetunni sisustamiseks nii õpetusliku eesmärgi saavutamiseks kui ka lõõgastavaks tegevuseks (Raadik, 2009). Õuesõpet aitavad läbi viia ka töölehed, mida saab täita nii õpperajal kui ka pärast lasteaias kinnistavaks tegevuseks. Läbi töölehtede arendavad lapsed lugemisoskust, tekstist arusaamise oskust ja kirjutamisoskust (Buinitskaja, 2014).

Sloveenias tehtud uurimuses selgus, et kõige rohkem tegeletakse õues loodusteaduslike tegevustega, näiteks katsete ja vaatlustega, teisel kohal olid vaba mäng ja laste algatatud uurimused. Kolmandal kohal olid loodusliku materjali kogumine ja liikumistegevused (Kos & Jerman, 2013). Rootsi lasteaedades läbi viidud vaatlustest selgus, et väljas tehakse väga palju erinevaid tegevusi. Õuesõppe raames mängitakse, vaadeldakse objekte, õpitakse matemaatikat, musitseeritakse ja uuritakse ning avastatakse maa-ala (Nilsson, 2007).

Õuesõppes võib ülesandeid varieerida, kuid meeles tuleb pidada, et ühel korral peaks olema ainult üks konkreetne õpieesmärk. Sel juhul on lapsel ruumi ka vabale mängule. Viimaseks osaks, nagu kõikides õpitegevustes, peab olema tagasiside ehk peegeldus. Tagasiside aitab lastel teadmisi kinnistada ja annab õpetajale tagasisidet sellest, kuidas lastele tegevus meeldis (Tuuling, 2013).

Õpperadadel tehtavad tegevused võib õpetaja ise välja mõelda, kuid õpperadadele on tehtud ka õppematerjale ning õppeprogramme, mida õpetajad saavad ise kasutada või tellida. Bakalaureusetööde käigus on loodud õpperajad koos õppematerjalidega, kust võivad häid ideid saada ka teiste lasteaedade õpetajad. Bakalaureusetööd on leitavad Tartu Ülikooli DSpace digitaalarhiivist. Tartumaa õpperadadele ei ole lasteaialastele autori teada õppematerjale väga palju loodud. Kui on loodud, siis on seda infot avalikkusel väga raske leida. Keskkonnahariduse kodulehel on üleval õppematerjale, mida on võimalik tasuta alla laadida ning neid saab kasutada erinevatel õpperadadel (Õppematerjalid, s.a.).

Õppeprogramme on õppematerjalide asemel Tartumaa õpperadadele tehtud rohkem. Õppeprogramm sisaldab endas koos giidiga ja tema poolt läbimõeldud tegevustega õpperaja läbimist. Näiteks pakub Vapramäe-Vellavere-Vitipalu Sihtasutus lasteaedadele kolmeteistkümmet erineva teemaga õppeprogrammi. Võimalik on tellida õppeprogrammi „Ronk“, kus lapsed saavad lähemalt tutvuda rongaga, aga võimalik on ka õppida matemaatikat õppeprogrammiga „Matemaatika looduses“ (Programmid lasteaialastele, 2017).

Mitmeid erinevaid programme pakub ka Tartu Keskkonnahariduse Keskus. Nende poolt pakutavaid programme viiakse läbi Tartu Loodusmaja pargis, Tartu linnalooduses, looduse õpperadadel või huvilisele lähimas ümbruses. Õpetajatel on võimalus valida sobiv programm ja tellida juhendajad, kes kasutavad aktiivõppemeetodeid, rühmatöid, mängu ning laste loovuse ergutamist (Runnel, 2009). Keskkonnahariduse kodulehel on võimalik teostada täpne otsing, mille tulemusel õpetaja leiab sobiva programmi (Õppeprogrammid, s.a.). Sellelt lehelt saab õpetaja lühiinfo programmi kohta ning teavet selle läbi viimisest ja maksumusest. Õppeprogrammid on üsna kallid ja seetõttu võivad need saada takistuseks õuesõppe läbi viimisel.

Õuesõpet mõjutavad tegurid

Takistused õuesõppe läbiviimisel võivad tuleneda nii keskkonnast kui ka õpetajatest või muudest asjaoludest. Kui õpetaja soovib õuesõppe tegemiseks tellida õppeprogrammi, siis võib takistuseks osutuda nende kallis hind ning seetõttu ei pruugi lasteaial nende tellimiseks raha olla. Õpetaja võib ka ise õuesõpet läbi viia, kuid eesti õpetajat kurdavad ebapiisavate õuesõppealaste teadmiste üle (Hermas, 2009, viidatud Abel, 2010 j) ning õppematerjale õuesõppe läbiviimiseks õpperadadel on tehtud vähe. Õuesõppe läbi viimiseks on õpetajale teised nõudmised ja see eeldab õpetajalt paindlikkust ja loovust (Abel, 2010).

Takistuseks võib olla õpperadade kaugus lasteaiast. Õpperajad asuvad enamasti suurlinnadest kaugel ning seetõttu võib lasteaedadel olla neid raske külastada. Sloveenias

viidi lasteaiaõpetajate seas läbi uuring ja selgus, et lasteaia ja loodusala ajaline vahemaa on väga oluliseks piiravaks faktoriks. Uuringus osalenud õpetajate seast vastas üks kolmandik, et lasteaia ja loodusala vaheline kaugus on takistuseks, et viia läbi õuesõpet. Samuti on õpperajad üsna pikad, kuid väikestel lastel on isegi 20 minutiline jalutuskäik pikk ja see piirab oluliselt õpetajate võimalusi looduses liikuda. Sloveenias pidasid õpetajad takistuseks ka kindlat lasteaia päevakava, mis ei võimalda pikka ära olekut lasteaiast. Sloveenias ja Eestis on lasteaia päevakava sarnane, peale lõunat lähevad lapsed magama ja seetõttu on väga väike aeg, mil lapsed saaksid looduslikus keskkonnas rahulikult tegeleda (Kos & Jerman, 2013).

Põhjus, miks lastega õuesõpet ei tehta, võib olla seotud õpetaja hirmuga, et nad ei suuda tagada piisavat ohutust (Kos & Jerman, 2013). Rühmaruumis kehtivad kõigile teada olevad reeglid, mis annab õpetajale võimaluse kontrollida laste käitumist ja tagada kõigile turvaline keskkond. Õuekeskkonnas ei ole reeglid nii karmid ja lastel on suurem vabadus, mis tõstab õpetaja vastutust (Waite & Pratt, 2017). Suurema vabadusega kasvavad riskid, mida õpetajad kardavad, kuid Islandil läbi viidud uuringus selgus, et õpetajad ei karda võimalikke riske, vaid peavad sellest olulisemaks õue keskkonna potentsiaali õppimises. Uuringus osalenud õpetajad usuvad, et õuekeskkond pakub võimalusi lastel mängimiseks aga ka õppimiseks, edendab laste tervist, heaolu ja julgust ning mõjutab laste vaateid ja teadmisi (Norðdahl & Jóhannesson, 2014).

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Autorile teada olevalt ei ole varasemalt uuritud, kui palju lasteaiad õpperadu külastavad ja millest sõltub õpperadade külastatavus. Samuti ei ole teada, milliseid tegevusi õpperadadel läbi viiakse ning kuidas õpetajad suhtuvad õpperadadel käimisesse. Seetõttu on käesoleva uuringu eesmärk selgitada välja, kui palju kasutavad Tartumaa lasteaiad olemasolevaid õpperadu, milliseid tegevusi seal läbi viiakse, millistest teguritest sõltub õpperadade külastamine ning kuidas suhtuvad õpetajad õpperadadel käimisesse.

Lähtuvalt eesmärgist püstitati töös neli uurimisküsimust:

1. Kui sageli ja milliseid õpperadu külastavad Tartumaa lasteaiad kõige enam?
2. Milliseid õppevaldkondi ning tegevusi õpperadadel läbi viiakse ning milliste õppevaldkondade tegevusi saab õpetajate arvates õpperadadel läbi viia?
3. Millised tegurid mõjutavad õpperadade külastatavust ning millised erinevused on linna- ja maalasteaedade õpetajate vastustes?
4. Kui oluliseks peavad õpetajad õpperadadel käimist ning lasteaia õpperaja olemasolu?

Metoodika

Valim

Valimi moodustamisel kasutati kõikset valimit ja selle piires mugavusvalimit. Kõikidele Tartu linna ja maakonna munitsipaallasteaedadele saadeti kiri palvega osaleda uurimuses ning mugavusvalimi põhimõttel valiti töösse lasteaiad, kes olid nõus uurimuses osalema.

Uuritavate leidmiseks saadeti Tartu linna ja Tartu maakonna kõikidesse munitsipaallasteaedadesse e-kirjad, kokku 52 lasteaeda. Kirjas selgitati uuringu eesmärki ja küsiti nõusolekut lasteaias küsitlust läbi viia. Uurimuses osales kokku 23 lasteaeda, millest 12 olid Tartu linnas ja 11 Tartu maakonnas. Lasteaedadesse jagati kokku 95 küsimustikku: 57 Tartu linna lasteaiadõpetajatele ja 38 Tartu maakonna lasteaiadõpetajatele. Täidetud küsimustike tagastati 87 (91,5%). Üks küsimustik eemaldati, sest suur osa sellest oli täitmata. Lõppvalimiks kujunes 86 vastajat (90,5%), kellest 54 olid (62,8%) Tartu linna lasteaiadõpetajad ja 32 (37,2%) Tartu maakonna lasteaiadõpetajad.

Kõik lasteaiadõpetajad, kes küsimustikule vastasid, olid naissoost. Vastanute (N=84) keskmine vanus oli 44,7 aastat (SD=11,77). Kõige noorem vastaja oli 23 aastane ja kõige vanem 69 aastane. Tööstaaži oli vastanutel (N=86) keskmiselt 18 aastat (SD=13,17). Kõige väiksema tööstaažiga vastaja oli töötanud ühe aasta ja kõige suurema staažiga 50 aastat. Vastanud lasteaiadõpetajad oli peamiselt aiarühma ehk 3-6 aastaste rühma õpetajad (48,2%). Kõige vähem oli vastajate seas sõimerühma õpetajaid (8,2%) (Tabel 1).

Tabel 1. Laste vanuse sagedusjaotused

	Sagedus	Protsent	Kumulatiivne protsent
Sõimerühm	7	8,2	8,2
Aiarühm (3-6 aastased)	41	48,2	56,5
Koolieelikute rühm	17	20,0	76,5
Liitrühm	20	23,5	100,0
Kokku	85	100,0	

Mõõtevahend

Uurimistöö mõõtevahendiks valiti paberkandjal küsimustik, sest see on sobilik viis saamaks uurimisvaldkonnast laiemat ülevaadet. Küsimustiku koostas autor ise vastavalt uurimisküsimustele ja töö eesmärgile ning tuginedes teooriale (Lisa 2). Küsimustiku alguses oli välja toodud töö eesmärk, õpperaja definitsioon, mis on antud töös võetud aluseks ning

juhised küsimustiku täitmiseks. Lisaks oli ära toodud uurija kontaktandmed ning kuidas tagatakse vastajate anonüümsus.

Küsimustik koosnes 15 küsimusest, millest viis olid taustainfo küsimused. Peamiselt koosnes küsimustik kinnistest või poolavatud valikvastuse variantidega küsimustest. Mitmele küsimusele oli vastajal võimalik ise variant lisada, kui sobivat vastusevarianti ei olnud. Küsimustikus oli neli hinnangu küsimust, mis olid Likerti skaalal, viie vastusevariandiga, ning neis oli ka variant „ei oska öelda“.

Küsimustiku saab jagada viieks osaks. Esimese osa küsimused olid taustaküsimused. Teise osa küsimused olid seotud lasteaia õpperajaga ja sellega, kui oluliseks õpetajad seda peavad ning soovi korral oli õpetajatel võimalik oma vastust põhjendada. Kolmanda osa küsimused olid kinnised või poolavatud valikvastustega küsimustest, kus küsiti vastajatelt õpperadadel käimise kohta ja tegevuste kohta, mida seal tehakse. Neljandas osas pidid õpetajad hindama 4-palli skaalal kuivõrd ette antud väide soodustab või takistab õpperadadel käimist nende hinnangul. Nende küsimuste juures oli vastajal võimalus ka vastata „ei oska öelda“. Viiendas osas pidid vastajad hindama, kui oluliseks nad peavad õpperadadel käimist 4-palli süsteemis ning neil oli võimalus ka oma vastust põhjendada. Küsimustiku lõpus oli vastajatel võimalik veel midagi lisada, kui nad seda soovisid.

Protseduur

Uurimistöö valiidsuse suurendamiseks viidi läbi pilootuuring, kus osales viis lasteaiaõpetajat. Õpetajatel paluti küsimustik ära täita ning anda selle kohta tagasisidet. Pilootuuringus selgus, et küsimused olid arusaadavad, kuid õpetajad tahaksid oma vastuseid mõnes kohas põhjendada. Seetõttu lisati küsimustikku kahe küsimuse juurde põhjendamise võimalus ning küsimustiku lõppu võimalus veel midagi lisada.

Peale pilootuuringu läbi viimist saadeti Tartu linna ja maakonna munitsipaallasteaedade e-mailile või lasteaia õppealajuhatajale e-kiri palvega osaleda uurimuses. E-kirjas tutvustati uurimuse eesmärki ja küsiti luba uurimuse läbi viimiseks lasteaias. Nädal hiljem saadeti meeldetuletuskiri. Küsimustikud jagati Tartumaa nendele lasteaedadele, kes vastasid uurimises osalemise palvele positiivselt. Töö autor toimetab küsimustikud isiklikult lasteaedadesse ning lasteaedades jagasid küsimustikud laiali õppealajuhatajad või direktorid. Konfidentsiaalsuse tagamiseks oli iga küsimustikuga kaasas tühi ümbrik, mille sisse sai vastaja täidetud küsimustiku panna ja ümbriku sulgeda.

Küsimustikus olid kirjas töö eesmärk ja selged juhised, kuidas küsimustele vastata. Tekkinud küsimuste korral oli võimalik õpetajatel töö autorile meili peale kirjutada.

Anonüümsuse tagamiseks ei küsitud vastaja nime ega muid identifitseerimist võimaldavaid isikuandmeid. Küsimustiku täitmiseks oli kõigil aega üks nädal. Täidetud küsimustikud tagastasid õpetajad kinnise ümbrikuga õppealajuhataja või direktori kätte ning töö autor kogus kõik küsimustikud isiklikult lasteaedadest kokku nädala möödudes.

Andmed sisestati Microsoft Excel'i programmi, kuid andmete analüüsimiseks kanti andmed üle IBM SPSS Statistics programmi, kus tehti andmeanalüüs. Andmeanalüüsis lähtuti töö uurimisküsimustest ning eesmärgist. Põhjenduste analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüs. Kõik põhjendused kirjutati välja Microsoft Word programmi, kus need grupeeriti sarnase sisu järgi kategooriateks.

Kirjeldava statistika näitajatest kasutati töös protsentjaotust ning mediaane. Seoste leidmiseks kasutati Spearmani astakkorrelatsiooni ning gruppide võrdlemiseks Mann-Whitney U-testi. Võrdluste kasutati kolmanda uurimisküsimuse juures, võrdlemaks Tartu linnas ja maakonnas töötavate õpetajate hinnanguid. Küsimuste „Mil määral soodustavad järgmised tegurid Teie hinnangul õpperajal käimist“ ning „Mil määral takistavad järgmised tegurid Teie hinnangul õpperajal käimist“ puhul on sarnased vastused kokku liidetud, näiteks 9 küsimuse puhul on kokku liidetud pigem soodustab ja väga soodustab vastajate protsendid ning ei soodusta üldse ja pigem ei soodusta protsendid. Likerti skaala tulemused kodeeriti nii, et variandid „väga oluline“, „soodustab väga“ ja „takistab väga“ märgiti suurema numbriga ning variandid „ei ole üldse oluline“, „ei soodusta üldse“ ja „ei takista üldse“ märgiti väiksema numbriga.

Tulemused

Uurimistulemused esitatakse töös uurimisküsimuste kaupa.

1. Kui sageli ja milliseid õpperadu külastavad Tartumaa lasteaiad kõige enam?

Küsimustiku esimene põhiküsimus andis vastuse mitmel vastanud õpetajal on lasteaias õpperada ning küsimus 1.2 kui tihti nad seda külastavad. Küsitlusele vastanud õpetajate seast selgus, et 20,93% vastajatest on lasteaias, kus nad töötavad, oma õpperada. Linna lasteaedadest vastanutest märkis 8 õpetajat, et neil on õpperada ja maakonna lasteaedadest 10 õpetajat. Lasteaia oma õpperajal käivad õpetajad (N=18) 2-4 korda õppeaastas (33,3%) või rohkem kui 10 korda (33,3%) (Tabel 2).

Tabel 2. Lasteaia õpperajal käimise sagedus

	Vastajate arv	Protsent	Kumulatiivne protsent
Kord õppeaastas	1	5,6	5,6
2-4 korda õppeaastas	6	33,3	38,9
5-7 korda õppeaastas	4	22,2	61,1
8-10 korda õppeaastas	1	5,6	66,7
Rohkem kui 10 korda õppeaastas	6	33,3	100,0
Kokku	18	100,0	

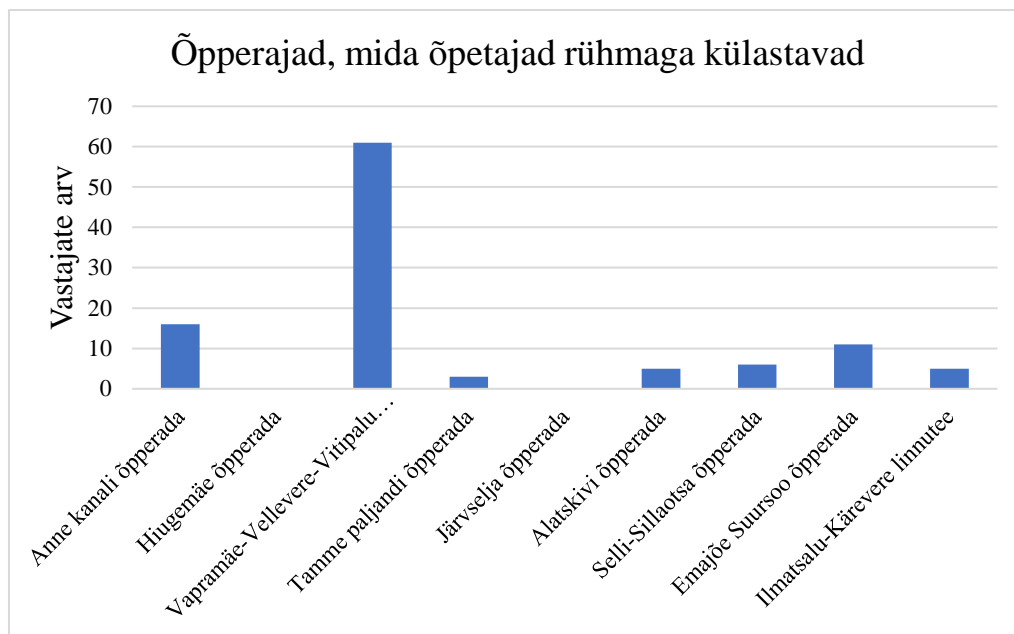
Väljaspool lasteaeda olevatel õpperadadel käivad õpetajad koos rühmaga (N=83) enamasti üks kord õppeaastas (36,1%). Ainult 4,8% õpetajatest käib õpperajal 8-10 või rohkem kui 10 korda. Küsitlusele osalenud õpetajatest vastas 13 õpetajat (15,7%), et nad ei käi rühmaga üldse õpperadadel (Tabel 3).

Tabel 3. Õpperadadel käimise sagedus ühe õppeaasta jooksul

	Vastajate arv	Protsent	Kumulatiivne protsent
Ei käi üldse	13	15,7	15,7
Kord õppeaastas	30	36,1	51,8
2-4 korda õppeaastas	27	32,5	84,3
5-7 korda õppeaastas	5	6,0	90,4
8-10 korda õppeaastas	4	4,8	95,2
Rohkem kui 10 korda õppeaastas	4	4,8	100,0
Kokku	83	100,0	

Spearmani korrelatsioonikordajaga leiti statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,05$) õpperajal käimise sageduse vahel ja selle vahel kas lasteaial on oma õpperada. Rühmad, kelle lasteaia õuealal on oma õpperada, käivad rohkem ka teistel radadel, kui need, kellel oma õpperada lasteaia õuel ei ole.

Küsimustiku kolmandas küsimuses pidid vastajad märkima, milliseid õpperadasid nad oma rühma lastega on külastanud. Vastajal oli võimalus ka oma variant lisada. Uurimusest selgus (N=69), et enim külastatakse Tartumaa õpperadadest Vapramäe-Vellavere-Vitipalu õpperadasid (61) ning teisi radu külastavad vähesed õpetajad. Ükski vastajatest ei märkinud ära Hiugemäe ega Järvelja õpperada (Joonis 1).

Joonis 1. Õpperadade külastatavus Tartu linna ja maakonna lasteaedade rühmade poolt.

Lisaks olid õpetajad toonud välja veel erinevaid radasid, mida nad rühmaga koos külastavad. Neli õpetajat tõid välja Põlvamaa piirkonda kuuluvad rajad: *Taevaskoja*, *Valgesoo* (2) ja *Pokumaa õpperajad*. Kaks õpetajat tõid välja Jõgevamaa piirkonda kuuluva *Saare järve õpperaja*. Eraldi oli välja kirjutatud veel mitmeid parke ja metsi, mida lisaks õpperadadele külastatakse. Näiteks *Tartu Loodusmaja park* (4), *Ropka park* (2), *Ihaste mets*, *Toomemägi* ja *Jänese matkarada*. Üks õpetaja kirjutas, et neil on oma õpperada *Emajõe ääres*, üks õpetaja tõi veel välja *Roiu õpperaja* ning üks õpetaja *Tähtvere õpperaja*. Muu hulgas olid välja toodud ka *botaanikaaed* ning *Elistvere loomapark*, mis ei ole küll õpperajad, aga kus saab samuti õuesõpet teha. Üks õpetaja ütles, et *osaleb oma rühmaga üritusel „Tere, kevad!“ ja nad käivad nendel radadel*.

2. Milliseid õppevaldkondi ning tegevusi õpperadadel läbi viiakse ning milliste õppevaldkondade tegevusi saab õpetajate arvates õpperadadel teha?

Teisele uurimisküsimusele andsid vastuse küsimustiku viies, seitsmes ja kaheksas küsimus, kus vastajad pidid ära märkima õppevaldkonnad ning tegevused, mida nad õpperadadel teevad ja õppevaldkonnad, mida võiks õpperadadel läbi viia.

Tulemustest selgus (N=72), et õppevaldkondadest viiakse enim õpperadadel läbi *Mina ja keskkond* valdkonna tegevusi (98,6%). Peamiselt viiakse läbi veel ka *Matemaatika* (90,3%) ning *Liikumine* valdkondade tegevusi (87,5%). Kõige vähem märkisid õpetajad, et teevad õpperajal *Muusika* (22,2%) ja *Eesti keel kui teine keel* (13,9%) valdkondade tegevusi (Tabel

4). Üks õpetajatest vastast, et ei vii õpperajal läbi ühegi valdkonna tegevust (1,4%), kuna märkis, et õpperajal viib tegevusi läbi retkejuht. Teised vastajad olid siiski ära märkinud õppevaldkonnad ja tegevused, mida tehakse isegi siis, kui tegevusi viib peamiselt läbi retkejuht.

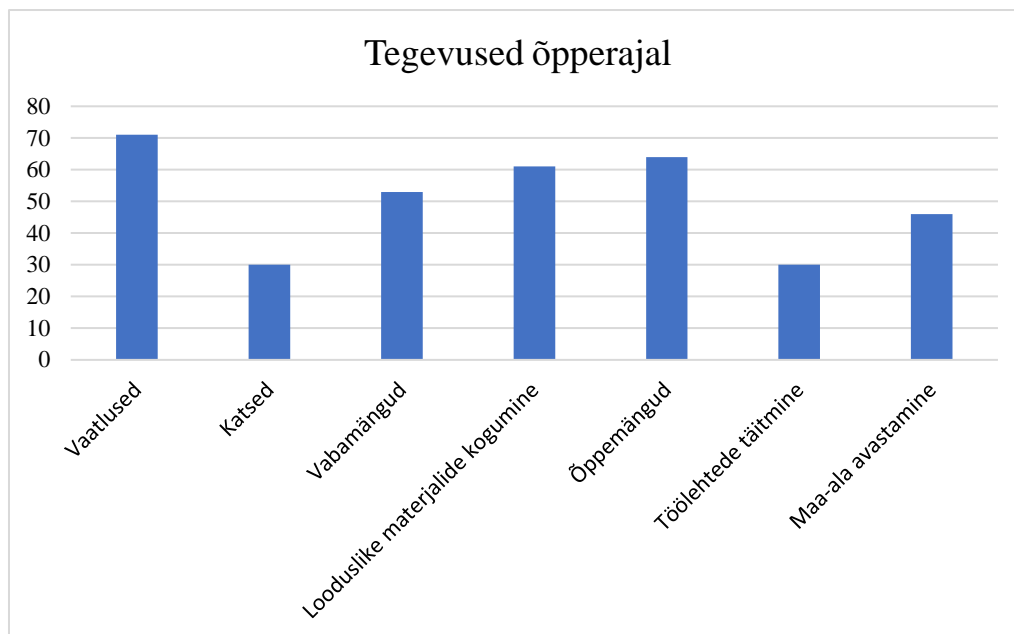
Küsitlusele vastanud õpetajate vastustest selgus, et õpperadadel (N=85) võiks läbi viia *Mina ja keskkond* (100%) ning *Liikumine* (100%) valdkondade tegevusi (Tabel 4). Ükski õpetaja ei arvanud, et õppetegevusi ei peaks üldse õpperajal läbi viima.

Kõige suurem vahe selle vahel, mida õpetajad ise õpperajal teevad ning mida õpetajate arvates võiks teha õpperajal, esines valdkond *Muusika* vahel (48,4%). Samuti oli suur vahe *Eesti keel kui teine keel* valdkonna vahel (47,3%). Kõige väiksem oli vahe *Mina ja keskkond* valdkonna läbi viimise vahel (1,4%) ehk selle valdkonna tegevusi tehakse õpperajal ning õpetajate arvates seda valdkonda ka peaks õpperajal tegema (Tabel 4).

Tabel 4. Õppevaldkonna tegevuste läbiviimine õpperadadel

	Valdkonnad, mida õpetajad teevad õpperadadel (%)	Valdkonnad, mida õpetajate arvates võiks teha õpperadadel (%)
Mina ja keskkond	98,6	100
Keel ja kõne	81,9	96,5
Eesti keel kui teine keel	13,9	61,2
Matemaatika	90,3	97,6
Kunst	56,9	94,1
Muusika	22,2	70,6
Liikumine	87,5	100

Tegevustest märkisid õpetajad (N=71) kõige rohkem, et teevad õpperadadel vaatlusi (100%). Lisaks sellele viiakse õpperadadel läbi õppemänge (90,14%) ja kogutakse looduslikku materjali (85,92%). Kõige vähem märkisid õpetajad, et teevad õpperajal katseid (42,25%) ja täidavad töölehti (42,25%) (Joonis 2). Lisaks kirjutasid kaks õpetajat, et teevad õpperajal *liikumismänge* ja üks õpetaja kirjutas, et teeb *kunstitegevusi*.

Joonis 2. Tegevused, mida tehakse õpperajal.

3. Millised tegurid mõjutavad õpperadade külastatavust ning millised erinevused on linna- ja maalasteaedade õpetajate vastustes?

Küsimustiku üheksas ja kümnes küsimus andsid vastuse, millised tegurid soodustavad ning takistavad õpperadadel käimist.

Kõige enam soodustavad õpetajate arvates õpperadadel käimist see, kui õpperada on lasteaia lähedal (96,4%) (Me= 4) ja see, et rada on mitmekülgne (96,4%) (Me= 4). Väga soodustavaks pidasid õpetajad ka seda, kui õpperajale on loodud õppematerjalid või juhend tegevuste läbiviimiseks (95,2%) (Me=4). Kõige vähem soodustavamaks antud variantidest märkisid õpetajad selle, et õpperajal on puhke- ja istumiskohad (87,8%) (Me=4) (Tabel 5). Küsimuse juures oli vastajal võimalik ise lisada variante, mis soodustavad õpperadadel käimist. Sinna kirjutasid vastajad järgmisi asju: *teadmine, et suudan tagada laste julgeoleku ja turvalisuse, rada on hooldatud, soodustused bussisõidult, teadmine, et lapsed on võimelised raja läbima ning see, et õpetaja on ise eelnevalt õpperaja läbinud.*

Võrreldes Tartu maakonna ja linna lasteaedade tulemusi, selgus, et linna lasteaia õpetajad peavad enim soodustavaks seda, et õpperada on lasteaia lähedal (96,2%) (U=226,500; p=0,000). Maakonna lasteaedade õpetajad pidasid kõige soodustavamaks seda, et õpperajale on loodud õppematerjale või juhend tegevuste läbiviimiseks (100%) ning seda, et rada on mitmekülgne (100%), kuid statistiliselt olulist erinevust linna ja maakonna lasteaedade vahel siin ei leitud. Kõige vähem soodustavamaks antud variantidest pidasid Tartu linna õpetajad seda, et õpperajal on puhke- ja istumiskohad (88,3%), kuid maakonna

õpetajad seda, et õpperajale on võimalus tellida õppeprogramme retkejuhiga (84,4%). Samuti ei leitud siin statistiliselt olulist erinevust.

Tabel 5. Tegurid, mis soodustavad õpperajal käimist

	Ei soodusta (%)	Soodustab (%)	Ei oska öelda (%)
Õpperada on lasteaia lähedal	2,4	96,4	1,2
Õpperajale on loodud õppematerjale või juhend tegevuste läbiviimiseks	2,4	95,2	2,4
Puhke- ja istumiskohtade olemasolu	6,1	87,8	6,1
Mitmekülgne rada	3,6	96,4	0
Võimalus tellida õppeprogramm koos retkejuhiga	4,7	88,2	7,1
Toetus juhtkonnalt	3,6	94,0	2,4
Toetus lapsevanematelt	2,4	94,0	3,6

Takistavate teguritena tõid õpetajad enim välja selle, et õpperada on lasteaiast kaugel (79,7%) (Me= 3). Kõige vähem takistavamaks antud nimekirjast pidasid õpetajad seda, et laste tähelepanu hajub õuekeskkonnas ning tegevusi on raskem läbi viia (20,3%) (Me=2) (Tabel 6). Lisaks nimetasid õpetajad takistavateks teguriteks veel *laste vanust* (3) ja seda, et *lapsed väsivad ruttu* (1). Takistavaks teguriks nimetasid õpetajad veel, et *busside tellimine ning nende ooteaeg on kallis* (1) ning *rahanappus takistab bussiga väljasõite* (1).

Võrreldes linna ja maakonna lasteaedu märkisid mõlemad, et enim takistab õpperadadel käimist see, et õpperajad on lasteaiast kaugel (75% ja 87,5%). Linna lasteaedade õpetajad märkisid ka enim takistava tegurina ära, et õppeprogrammid on kallid (75%) (U=793,500; p=0,705). Kõige vähem takistav tegur antud nimekirjast on linna lasteaia õpetajate jaoks see, et õuekeskkonnas laste tähelepanu hajub ja tegevusi on raskem läbi viia (17%), maakonna lasteaedade õpetajate arvates see, et õpperajale ei ole tehtud õppematerjale (25,1%), kuid statistiliselt olulist erinevust siin ei leitud.

Tabel 6. Tegurid, mis takistavad õpperadadel käimist

	Ei takista (%)	Takistab (%)	Ei oska öelda (%)
Õpperada on lasteaiast kaugel	19,1	79,7	1,2
Õpperajale ei ole tehtud õppematerjale	71,4	27,4	1,2
Puudub idee, mida õpperajal teha	65,1	28,9	6
Õpperajal ei ole puhke- ja istumiskohti	64,3	32,1	3,6
Õpperajad on liiga pikad	35,3	61,2	3,5
Õppeprogrammid õpperajale on kallid	20,2	73,8	6
Õpetajal on vähe teadmisi õuesõppe läbiviimise kohta	45,9	48,2	5,9
Õuekeskkonnas laste tähelepanu hajub ja tegevusi on raskem läbi viia	77,3	20,3	2,4
Risk, et midagi juhtub, on suurem	66,6	28,6	4,8
Lasteaia päevakava ei võimalda pikki väljasõite	67,1	31,7	1,2

4. Kui oluliseks peavad õpetajad õpperadadel käimist ning lasteaia õpperaja olemasolu?

Küsimustiku viimases küsimuses pidid vastajad valima, kui oluline on nende jaoks õpperadadel käimine ning küsimus 1.5 uuris, kui oluliseks peavad õpetajad lasteaia õpperada.

Üldiselt peavad õpetajad (N=86) õpperadadel käimist väga oluliseks (52,3%) või oluliseks (43%) (Me= 4). Põhjendustena toodi välja järgmisi aspekte: *õpperajal käimine aitab õppida loodust tundma* (13), *aitab teadvustada keskkonna säästlikust* (1), *kogeda reaalseid asju* (2) ning *kinnistada teadmisi* (3). *Õpperajal käimine on vaheldus igapäeva elus* (3) ning *meeldib lastele* (2) ja *lapsed on looduses rahulikumad* (1). *Õpetajad tõid välja, et tänapäeval ei külasta lapsevanemad matkaradasid* (3) ning *enamik lastest on juba mitmendat põlvkonda linnaelanikud ning suhe maa ja metsaga puudub* (1). Seetõttu on *õppekäik loodusesse võimalus tekitada või säilitada suhet loodusega* (2) ja *avardada silmaringi* (7). Lisaks *õpetab looduses käimine ka uues olukorras käitumist* (1). Üks õpetajatest arvas, et *peab isegi olulisemaks seda, et lapsevanemad ise oma lastega looduses käiks*. *Õpetajad tõid veel põhjendustena välja, et looduses on rohkem ruumi, saab aktiivselt liikuda* (2) ning *võimalus erinevaid tegevusi ning valdkondi õpetada on suurem* (2), samuti on *võimalus kaasata erinevaid meeli* (2). Üks õpetaja tõi välja, et *õppekäikudel käimisel on oluline koht lapse sotsiaalsete oskuste kujunemisel*. Vastanutest ei märkinud keegi, et õpperadadel käimine ei ole

üldse oluline, kuid kolm õpetajat leidsid, et see on vähe oluline (3,5%), aga ei põhjendanud oma vastust. Üks vastanutest (1,2%) ei osanud öelda, kas see on oluline või mitte.

Lasteaia õpperada peavad õpetajad (N=85) oluliseks (65,9%), põhjendades oma vastust sellega, et *see oleks lähedal* (5) ja *sellega ei kaasneks lisakulutusi*. Samuti oleks see *turvaline* ning *seal saaks igal aastaajal vaadelda muutusi looduses* (7). Põhjendusteks toodi veel seda, et *see oleks vaheldus niisama õuealal olemisele* (3) ja *laps õpiks oma kodukohta tundma*. Üks õpetaja (1,2%) arvas, et see ei ole üldse oluline, põhjendades seda sellega, et *lasteaia ümber on erinevad pargid, kuhu saab igal ajal minna*. 20 õpetajat (23,5%) leidsid, et see on vähe oluline ning põhjendasid seda samuti sellega, et *lasteaia ümber on erinevad pargid, metsad, kuhu saab ise vajadusel ajutise õpperaja teha* (11). Üks õpetajatest kirjutas, et ei oska puudust tunda, kuna *pole kunagi õpperada omanud*. Kaheksa õpetajat (9,4%) ei osanud sellele küsimusele vastata, kuid põhjendasid oma vastust samuti sellega, et *lasteaia kõrval on kohti, kus nad saavad käia* (3) ning sellega, et *lasteaed korraldab ühiseid matkasid* (1).

Arutelu

Töö eesmärk oli välja selgitada, kui palju külastavad Tartumaa lasteaiaid olemasolevaid õpperadu, milliseid tegevusi seal läbi viiakse, millistest teguritest sõltub õpperadade külastamine ning kuidas suhtuvad õpetajad õpperadadesse. Eesmärgi täitmiseks püstitati neli uurimisküsimust ning tulemuste saamiseks viidi läbi küsimustik Tartu linna ja Tartu maakonna lasteaiaõpetajate seas.

Esimene uurimisküsimus oli *kui sageli ja milliseid õpperadu külastavad Tartumaa lasteaiaid kõige enam*. Tulemustest selgus, et õpetajad külastavad õpperadu enamasti üks kord õppeaastas, kuid õpetajad, kellel on lasteaias oma õpperada, külastavad lasteaia õpperada lastega 2-4 või rohkem kui 10 korda õppeaastas. Samuti selgus, et õpetajad, kellel on lasteaias oma õpperada, külastavad rohkem ka teisi õpperadu. Võib järeldada, et õpetajad, kellel on lasteaias õpperada, oskavad õpperada hinnata ning teavad, kui oluline on looduses käimine ja õppimine ehedas keskkonnas.

Tartumaa õpperadadest külastavad õpetajad koos rühmaga enim Vapramäe-Vellavere-Vitipalu õpperadasid. See võib tuleneda sellest, et nendele radadele on ainukesena Tartumaal tehtud õppeprogramme ning seal on võimalik palgata retkejuht nende läbi viimiseks (Programmid lasteaiastele, 2017). Samuti on need Tartule lähimad rajad. Tartu linnas on üks õpperada - Anne kanali õpperada, kuid uurimusest selgus, et paljud õpetajad ei külasta seda, mis on huvitav, sest rada on Tartu linnas, infoga hästi varustatud ning ei ole liiga pikk

väikeste lastega läbimiseks. Ükski õpetaja ei märkinud ära Hiugemäe ja Järvelja õpperadasid. Need rajad on ka ühed kaugemad õpperajad Tartu linnast ja see võib olla põhjuseks, miks neid radu ei külastada.

Teiseks sooviti teada *milliseid õppevaldkondi ning tegevusi õpperadadel läbi viiakse ning milliste õppevaldkondade tegevusi saab õpetajate arvates õpperadadel läbi viia*. Enim viivad õpetajad läbi *Mina ja keskkonna*, *Matemaatika* ning valdkonna *Liikumine* tegevusi. Kõige vähem viiakse läbi *Muusika* valdkonna tegevusi ja *Eesti keel kui teine keel* valdkonda, mis on mõistetav, sest igas rühmas ei ole lapsi, kelle emakeel ei ole eesti keel ning valdavalt on rühmad eestikeelsesed ja vajadus selle valdkonna järele puudub.

Küsimusele, millise valdkonna tegevusi võiks õpperadadel läbi viia, vastasid kõik vastanud, et õpperajal võiks läbi viia valdkondi *Mina ja keskkond* ning *Liikumine*. See ühtib Raadik (2010) kirjutatuga- õpetajate seas on levinud arusaam, et õues on võimalik läbi viia ainult valdkondi *Mina ja keskkond* ning *Liikumine*. Kuid tulemustest selgus, et ka *Keel ja kõne*, *Matemaatika* ning *Kunst* on valdkonnad, mida võiks enamus küsitlusele vastanud õpetajate arvates õpperajal läbi viia. *Matemaatika* valdkonda märgiti ära ka üheks enim läbi viidavaks valdkonnaks. Nendest tulemustest võib järeldada, et õpetajad on saanud rohkem teadmisi õuesõppe kohta ja lõimivad juba erinevaid valdkondi ka õues.

Kõige vähem saab uuringus osalenud õpetajate arvates õpperadadel läbi viia valdkondi *Eesti keel kui teine keel* ning *Muusika*. Need on ka valdkonnad, mida õpetajad ise õpperadadel kõige vähem teevad. Kui valdkonda *Eesti keel kui teine keel* ei ole vaja igal õpetajal läbi viia, siis *Muusika* valdkond on selline, mida saab ja peab igas rühmas tegema ning õues on see samuti võimalik, kuna õuesõppe käigus saab ühendada erinevaid õppimisvõimalusi, teemasid ja valdkondi (Szczepanski, 2006c; Tomson & Tamm, 2007).

Tegevustest teevad õpetajad õpperadadel enim vaatlusi, mis on üheks sobivaimaks tegevuseks õuesõppes. Tärn (2010) on kirjutanud, et õuesõppeks sobivad vaatlused ning katsed, kuid antud uurimusest selgus, et katseid teevad õpetajad vähe. See võib olla tingitud sellest, et katsete tegemise jaoks on enamasti vaja mitmeid vahendeid, mida õpetajad ei taha õpperadadele kaasa võtta. Samuti vajab katse läbiviimine ja pärast selle selgitamine lastele õpetajalt põhjalikku eeltööd. Õpperadadel tehakse ka vähe töölehti, kuid need aitavad kinnistada teadmisi ning arendavad lapsed lugemisoskust, tekstist arusaamise oskust ja kirjutamisoskust (Buinitskaja, 2014). Võib-olla teevad õpetajad neid peale õppekäiku rühmas, kuid seda ei õnnestunud selle küsimustikuga teada saada. Õuesõpe põhinebki pigem kogemisel ja tegevusel (Szczepanski, 2006b) ning töölehtede täitmist võib teha kinnistava tegevusena toas.

Lisaks vaatlustele viiakse õpperadadel läbi ka õppemänge ning kogutakse looduslikku materjali. Võrreldes Rootsis läbi viidud uurimusega teevad meie õpetajad õues vähem erinevaid tegevusi. Rootsis mängitakse, vaadeldakse objekte, õpitakse matemaatikat ning musitseeritakse (Nilsson, 2007). Muusikat teevad selles uurimuses osalenud õpetajatest õpperadadel väga vähesed. Võrreldes Sloveenias tehtud uurimusega on meie tulemused sarnased. Seal tehakse kõige rohkem loodusteaduslike tegevusi, ehk uuritakse, vaadeldakse ja tehakse katseid. Teisel kohal oli seal vabamäng, mis on ka meil üks enim tehtavaid tegevusi. Kolmandal kohal oli nii Sloveenias läbi viidud uuringus kui ka selles uuringus loodusliku materjali kogumine (Kos & Jerman, 2013). Meie tulemused ühtivad rohkem Sloveenia tulemustega. Põhjuseks võib olla see, et Rootsis on välja töötatud riiklik õuesõppe programm, mida õpetajad järgivad ning mille järgi teevad tegevusi (Nilsson, 2007). Eestis ja Sloveenias sellist programmi ei ole ning õpetajad toetuvad vaid õppekavale, kus ei ole otseselt kirjutatud õuesõppest. Kuid Eesti õpetajad võiksid eeskujult võtta Rootsist ja proovida õpperadadel erinevaid valdkondi lõimida.

Kolmanda uurimisküsimusena küsiti *millised tegurid mõjutavad õpperadade külastatavust ning millised erinevused on linna- ja maalasteaedade õpetajate vastustes*. Kõige soodustavamateks teguriteks pidasid õpetajad seda, et õpperada on lasteaia lähedal ning rada on mitmekülgne. Võrreldes Tartu linnas ja maakonnas töötavate õpetajate vastuseid selgus, et linnas töötavad õpetajad pidasid enim soodustavaks seda, et õpperada on lasteaia lähedal, kuid maakonnas töötavad õpetajad seda, et õpperajale on loodud õppematerjale või juhend tegevuste läbiviimiseks ning, et rada on mitmekülgne. See näitab, et õppematerjalide loomine õpperadadele on oluline ning bakalaureusetööde käigus võiks rohkem õppematerjale teha ka juba olemasolevatele õpperadadele.

Takistavate teguritena tõid õpetajad enim välja selle, et õpperada on lasteaiast kaugel. Võrreldes linna ja maakonna lasteaedu märkisid mõlemad, et enim takistab õpperadadel käimist see, et õpperajad on lasteaiast kaugel. See ühtib Sloveenias tehtud uurimusega, kus õpetajad samuti vastasid, et lasteaia ja loodusala ajaline vahemaa on oluliseks piiravaks faktoriks (Kos & Jerman, 2013). Lisaks nimetasid õpetajad takistavateks teguriteks veel laste vanust ja seda, et lapsed väsivad ruttu. Sama pidasid takistuseks ka Sloveenia õpetajad, kes leidsid, et väiksemate laste jaoks on juba 20 minutiline jalutuskäik väga pikk (Kos & Jerman, 2013). Üks õpetaja kirjutas, et plaanib tulevikus vanema vanuserühmaga külastada sagedamini õpperadasid õppeaasta jooksul. Takistavate teguritena kirjutasid õpetajad, et busside tellimine ning nende ooteaeg on kallis ning rahanappus takistab bussiga väljasõite.

Sloveenias pidasid õpetajad takistuseks ka kindlat lasteaia päevakava, mis ei võimalda pikka ära olekut lasteaiast. Sloveenias ja Eestis on lasteaia päevakava sarnane, kuid antud uurimuses ei pidanud õpetajad seda suureks takistuseks. Vaid 31,8% uuringus osalenutest pidas seda takistuseks. Õuesõppeks on tehtud mitmeid õppeprogramme, kuid need on üsna kallid ja seda pidasid ka selle uuringus osalejad üheks suurimaks takistuseks, miks õpperadadel ei käida. Linna lasteaedade õpetajad märkisid selle enim takistavaks teguriks koos sellega, et õpperada on kaugel. Hermas (2009, viidatud Abel, 2010 j) leidis oma uurimuses, et õpetajad kurdavad ebapiisavate õuesõppealaste teadmiste üle, mis takistab neid ise õuesõpet läbi viimast. Antud uurimuses osalenud õpetajad oma väheseid teadmisi õuesõppe kohta suureks takistuseks ei pidanud. Põhjus võib olla selles, et vahepeal on hakatud õuesõppest rohkem rääkima ning õpetajad on saanud end rohkem harida selle koha pealt, sest Hermasi tehtud uurimusest on möödas pea 10 aastat.

Kos & Jerman (2013) leidsin, et õuesõppe mitte läbiviimine võib olla seotud õpetaja hirmuga, et ei suudeta tagada piisav ohutus. Islandil läbi viidud uuringus selgus, et õpetajad ei karda riske, vaid peavad olulisemaks õuekeskkonnas õppimist (Norðdahl & Jóhannesson, 2014). Antud uuringu tulemused on sarnased, õpetajad ei pea suuremat riskide ohtu ning laste tähelepanu hajumist takistavateks teguriteks. Pigem toovad õpetajad välja, et õpperadadel käimine on oluline ning arendav.

Neljas uurimisküsimus oli *kui oluliseks peavad õpetajad õpperadadel käimist ning lasteaia õpperaja olemasolu*. Õpetajad peavad õpperadadel käimist oluliseks tuues peamisteks põhjendusteks, et see aitab õppida loodust tundma reaalses keskkonnas ning avardab laste silmaringi. Vastajate seast arvasid väga vähesed, et õpperajal käimine ei ole oluline, kuid nad ei põhjendanud enda vastust. Lasteaia õpperada peavad õpetajad oluliseks, tuues peamiste põhjendustena välja, et see on lähedal ja seal saaks igal aastaajal vaadelda muutusi looduses. Võib järeldada, et õpperadade tegemine bakalaureusetöona on väga väärtuslik ning ka õpetajad peavad seda oluliseks.

Uuringu piirangud ja praktiline väärtus

Käesoleva töö piiranguks on see, et uurimus viidi läbi vaid Tartumaa piires ning seetõttu ei saa selle põhjal teha üldistusi kogu Eesti kohta. Samuti ei osalenud uurimuses kõik Tartumaa õpetajad ja lasteaiad, mis on samuti üheks piiranguks. 52 lasteaiast, kuhu saadeti e-kiri palvega osaleda uurimuses, andis nõusoleku osalemiseks 23 lasteaeda ning kokku osales uurimuses 86 õpetajat.

Käesoleva töö praktilise väärtusena võib välja tuua uurimuse uudsust. Töö autorile teadaolevalt ei ole varasemalt Eestis ega Tartumaal selle sarnaseid uuringuid läbi viidud. Kuna töös selgus, et õpetajad peavad oluliseks, et lasteaial oleks oma õpperada, siis soovitan edaspidigi teha bakalaureusetöödena lasteaedadele õpperadasid. Töös selgus ka, et õpetajad peavad soodustavaks teguriks seda, kui õpperajale on loodud õppematerjale või juhend tegevuste läbi viimiseks, seega võib ka järgmiste bakalaureusetööde käigus teha õppematerjale juba olemasolevatele õpperadadele.

Üks õpetaja kirjutas, et Tartu lähedal võiks olla rohkem radasid, kus saaks rühmaga koos käia, mis annab jällegi märku, et õpperadasid võiks Tartusse veel teha. Üks õpetaja kirjutas, et õpperadadel võiksid olla lastepärasemad tahvlid ja pildimaterjal ning seda laste silmade kõrgusel. Hetkel on õppetahvlid üsna kõrgel ning tihti on seal väga palju teksti.

Tänuõnad

Soovin tänada kõiki lasteaedu ja õpetajaid, kes olid valmis uuringus osalema ja küsimustikule vastama.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva bakalaureusetöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite mõtted. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Autori allkiri:

Kuupäev: 22.05.2018

Kasutatud kirjandus

- Aasen, W., Grindheim, L.T., & Waters, J. (2009). The outdoor environment as a site for children`s participation, meaning-making and democratic learning: examples from Norwegian kindergartens. *Education 3-13, Vol.37, No. 1*, 5-13.
- Abel, E. (2010). *Tallinna lasteaedade õpetajate ja juhtkonna arvamus õueskeskkonna kasutamisest igapäevases õppe- ja kasvatustöös*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Bilton, H. (2010). *Outdoor Learning in the Early Years. Management and innovation* (3rd ed.). Routledge.
- Brügge, B., & Szczepanski, A. (2007). Pedagoogika ja juhtimine. K. Vilbaste (Toim), *Õuesõpe* (lk 27-55). Tallinn: Ilo.
- Buinitškaja, M. (2014). *Õuesõppe ja keelekümbelusmeetodite kasutamine lasteaias vanemas rühmas*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikooli Narva Kolledz.
- Dowling, J. (2010). Preschoolers and Nature – Snug as a Bug in a Rug. *Highscope, 25 (2)*, 12-13.
- Eilart, J. (1986). *Looduse õpperajad*. Tallinn: Valgus.
- Garrick, R. (2009). *Playing Outdoors in the Early Years* (2nd ed.). England.
- Higgins, P., & Nicol, R. (2002). *Outdoor Education: Authentic Learning in the context of Landscapes* (Volume 2).
- Kaur, S. (2013). Suunatud uurimuslik õpe kui lapsi aktiveeriv õpetus. K. Nugin (Koost), *Üldõpetuse rakendamine lasteaias* (lk 39-83). Tartu: AS Atlex.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011). *Riigi Teataja I 2010, 60, 407*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Kos, M., & Jerman, J. (2013). Provisions for outdoor play and learning in Slovene preschools. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning, 13(3)*, 189-205.
- Kukk, R. (2010). Õpperaja koostamine. G. Sooserv (Koost), *Loodusvaatlused* (lk 21-26). Tallinn: TEA.
- Larson, L.R., Green, G.T., & Cordell, H.K. (2011). Children`s Time Outdoors: Results and Implications of the National Kids Survey. *Journal of Park and Recreation Administration, Volume 29, Number 2*, 1-20.
- Moffett, P. V. (2011). Outdoor mathematics trails: an evaluation of one training partnership, *Education 3-13, 39 (3)*, 277-287.
- Moser, T., & Martinsen, M. T. (2010) The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development. *European Early Childhood Education Research Journal, 18 (4)*, 457-471.

- National Centre for Outdoor Education (2016). *NCU's definition of Outdoor Education*.
Külastatud aadressil <https://liu.se/ikk/ncu?l=en>
- Nilsson, M. (2007). *Outdoor Education Also a way to work with Group Development?: Scouting and School in Sweden*. Linköping University.
- Norðdahl, K., & Jóhannesson, I. Á. (2014). Let's go outside': Icelandic teachers' views of using the outdoors, *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*.
- Programmid lasteaialastele* (2017). Külastatud aadressil <http://www.vvvs.ee/?1123>
- Raadik, S. (2009). Õpime õues mängides. S. Raadik (Koost), *Mängud õuesõppes* (lk 9-11). Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Raadik, S. (2010). Õuesõpe – eluliselt oluline õppimisviis. G. Sooserv (Koost), *Loodusvaatlused* (lk 5-13). Tallinn: TEA.
- Rotaru, C. (2014). The Triad: Grundtvig, Haret, Gusti Outdoor Education in the History of the International Pedagogy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 142, 531-535.
- Runnel, K. (2009). Õuesõppeprogrammid Tartu Keskkonndahariduse Keskuselt. K. Runnel (Koost), *Keskkond õpetab* (lk 54-57). Tartu: AS Ecoprint.
- Samulin, M. (2015). *Mängu- ja õpperada Vanemuise pargis 2,5-3,5 aastastele lastele*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Sarap, A. (2010). Lapsest lähtuvad integreeritud tegevused õuesõppes. G. Sooserv (Koost), *Loodusvaatlused* (lk 14-20). Tallinn: TEA Kirjastus.
- Sarv, M. (2006). Õuesõppe pedagoogika teekond Eestis. M. Sarv (Toim), *Õuesõppe pedagoogika* (lk 5-7). Tallinn: Ilo.
- Sarv, M., & Vilbaste, K. (2009). Miks on hea üks päev nädalas õues õppida?. K. Runnel (Koost), *Keskkond õpetab* (lk 8- 17). Tartu: AS Ecoprint.
- Sillaots, M. (2011). *Avastuslik õpe*. Külastatud aadressil <https://koolielu.ee/info/readnews/116848/avastuslik-ope>
- Simon, N. (2013). *Outdoor Education Perspective: From the Swedish to the Slovenian Context*.
- Szczepanski, A., & Dahlgren, L. O. (2006). Õuesõppe määratlemise katse. M. Sarv (Toim), *Õuesõppe pedagoogika* (lk 56-59). Tallinn: Ilo.
- Szczepanski, A., Malmer, K., Nelson, N., & Dahlgren, L. O. (2006). Outdoor Education- Authentic Learning in the Context of Landscape Literary education and sensory experience. Perspective of Where, What, Why, How and When of learning environments. Inter-disciplinary context and the outdoor and indoor dilemma. *The*

- Third International Outdoor Education Research Conference–Widening Horizons: Diversity in Theoretical and Critical Views of Outdoor Education Conference.*
- Szczepanski, A. (2006a). Meie piirideta klassiruum. M. Sarv (Toim), *Õuesõppe pedagoogika* (lk 49-55). Tallinn: Ilo.
- Szczepanski, A. (2006b). Õuesõpe – selle juured haridusajaloos, filosoofias ja pedagoogikas. M. Sarv (Toim), *Õuesõppe pedagoogika* (lk 12- 26). Tallinn: Ilo.
- Szczepanski, A. (2006c). Õuesõppe meetodid. M. Sarv (Toim), *Õuesõppe pedagoogika* (lk 27- 32). Tallinn: Ilo.
- Szczepanski, A. (2009). Õuekeskkond – õpikeskkondade rohke võimas klassituba. L. O. Dahlgren, S. Sjölander, J. P. Strid, & A. Szczepanski (Toim), *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiumbrusest saab õpiõu* (lk 9-45). Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Tenno, T. (s.a.). *Uurimuslik õpe*. Külastatud aadressil <http://www.ut.ee/et/294390>
- Timoštšuk, I. (2009). Loodusest on palju õppida. L. Kivi, & H. Sarapuu (Koost), *Lasteaialaps peres*, (lk 30-33). Tartu: Atlex.
- Tomson, P., & Tamm, A. (Koost). (2007). *Karulasse õppima*. Tartu: PaarOÜ.
- Traat, H. (2016). *Õpperada „Kännukuninga saladused“ Tartu sanatooriumi pargi liikumisrajal kui õppevahend 5-7aastastele lastele*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Tuuling, L. (2013). Õuesõpe – lõimitud aktiivse õppimise parim viis. K. Nugin (Koost), *Üldõpetuse rakendamine lasteaias* (lk 97-121). Tartu: AS Atlex.
- Tõhk, M. (2010). *Metstõtsi rajad. Metstõtsi tõtsib laste tegemised looduslähedaselt mänguliseks*. Tallinn: Eesti Ajalehed AS.
- Tärn, S. (2010). Tallinna kesklinna lasteaedade õuealad. G. Sooserv (Koost), *Loodusvaatlused* (lk 36-45). Tallinn: TEA.
- Õppematerjalid* (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.keskkonnaharidus.ee/oppematerjalid/>
- Õppeprogrammid* (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.keskkonnaharidus.ee/oppeprogrammid/>
- Waite, S., & Pratt, N. (2017). Theoretical perspectives on learning outside the classroom-relationships between learning and place. S. Waite (Eds.), *Children Learning Outside the Classroom* (2nd ed.) (pp 7-22). United Kingdom.

Lisade koostamisel kasutatud kirjandus

Aher, S. (Koost). (2003). *Tuuliku rajad ja tunnid*. Tallinn.

Alatskivi matkarada (4,5 km) (s.a.). Külastatud aadressil

<https://www.loodusegakoos.ee/kuhuminna/puhkealad/tartu-jogeva-puhkeala/9485>

Alatskivi matkarada (s.a.). Külastatud aadressil <https://www.puhkaeestis.ee/et/alatskivi-matkarada>

Anne kanali ääres valmis loodusrada (s.a.). Külastatud aadressil

<http://tartuinfo.eu/index.php/component/content/article/54-uudised/313-anne-kanali-aares-valmis-loodusrada>

Emajõe õpperada (2,5 km) (s.a.). Külastatud aadressil

<https://www.loodusegakoos.ee/kuhuminna/kaitsealad/peipsiveere-looduskaitseala/1199>

Ilmatsalu-kärevere linnutee matkarada (3,5 km) (s.a.). Külastatud aadressil

<https://www.loodusegakoos.ee/kuhuminna/puhkealad/tartu-jogeva-puhkeala/1645>

Järvselja looduseõpperada (s.a.). Külastatud aadressil

<https://jarvselja.ee/sihtasutusest/jarvselja-loodus/opperada/>

Selli-Sillaotsa matkarada 5 km (s.a.). Külastatud aadressil <https://www.matkajuht.ee/selli-sillaotsa-matkarada/>

Selli-Sillaotsa õpperada (4,7 km) (s.a.). Külastatud aadressil

<https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/kaitsealad/alam-pedja-looduskaitseala/1208>

Tamme paljandi matkarada (s.a.). Külastatud aadressil <https://www.puhkaeestis.ee/et/tamme-paljandi-matkarada>

Vitipalu matkarajad (2009). Külastatud aadressil <http://www.vvvs.ee/?23>

Lisad

Lisa 1. Tartumaa õpperajad

Anne kanali õpperada (Emajõe loodusrada)- raja pikkuseks on umbes 800 meetrit. Rajal saab tutvuda vee- ja kaldaelustikuga ning ümbritseva maastikuga. Rajal on 3 pinki ja 10 infotahvli. Tartu kesklinnast on rada u 2 km kaugusel.

Hiugemäe õpperada- rada on umbes 1,1 km pikk ja asub Rõngu alevikus Hiugemäe metsapargis. Õpperajal saab tutvuda parkmetsas kasvavate puudega. Rajal on üks lõkkeplats ja 15 tähistatud objekti koos kirjeldusega. Tartust on õpperada umbes 42 km kaugusel.

Vapramäe-Vellavere-Vitipalu õpperada- neli erinevat rada (pikim 14,4 km ja lühim 1,5 km). Vapramäe-Vellavere-Vitipalu sihtasutus on teinud mitu õppeprogrammi, mida on võimalik tellida koos retkejuhiga. Tartust umbes 20 km kaugusel.

Tamme paljandi õpperada- rada on umbes 2 km pikk ja asub Võrtsjärve idakaldal, kus leidub mitmeid keskdevoni Aruküla lademe liivakivipaljandeid. Rajal on olemas puhkeala/piknikuplats ning 10 infotahvli, mis võimaldavad saada sealse looduse kohta huvitavat teavet. Tartust on õpperajani umbes 42 km.

Emajõe Suursoo õpperada- rada on 2,5 km pikk ning saab alguse Emajõe-Suursoo looduskeskuse juurest. Rada teeb tiiru jõeäärsel lammil, tarnamättalisel madalsoo heinamaal ning läbib sookaasiku. Rajal on 3 puhkekohta ja 8 infotahvli. Tartust on õpperajani umbes 25 km.

Ilmatsalu-Kärevere linnutee- raja pikkuseks on 3,5 km. Rada läbib Ilmatsalu kalatiike, Kärevere ja Alam-Pedja looduskaitseala. Rajal on kohatud üle 200 linnuliigi. Rajal on 6 m kõrgune linnuvaatlustorn, 4 puhkekohta ja „Rohelise klassi“ infotahvid, kuid õppematerjale ja -programme õpperajale ei ole. Tartust on õpperajani umbes 6 km.

Järvselja õpperada- raja pikkuseks saab valida orienteeruvalt 3,5 – 5 km kilomeetrit. Rada läbib eriilmelisi puistusi, kus näeb mitmeid metsakasvukohatüüpe, seal kasvavaid puid – põõsaid ja metsa alustaimestikku. Matkarada kulgeb osaliselt laudteel ning rajal on väliõppeklass, 2 matkaonni ja 2 käimlat. Õpperajal on 20 vaatluspunkti, kuid õppeprogramme ja -materjale raja jaoks loodud ei ole. Tartust on õpperajani umbes 46 km.

Alatskivi õpperada- 4,5 km pikkune rada kulgeb ümber Alatskivi loss läheduses asuva Lossijärve. Rada on vahelduva reljeefiga ning mitmete huviväärsustega. Rajal on pingid, lauad ja lõkkekoht, 2 suurt infotahvli ja väiksemad infotahvid üksikobjektide tutvustamiseks. Rada asub umbes 45 km kaugusel Tartust.

Selli-Sillaotsa õpperada- 4,7 km pikk, algus kulgeb läbi palumänniku sooserva, kuhu on ehitatud Suuretüki vaatetorn (12m). Rada jätkub laudteega läbi Laeva soo. Rada kulgeb

Tartumaa õpperadade külastamine

ringmarsruudina ja on keskendunud rabaloodusele ja siin elanud inimeste elu tutvustamisele. Rajal on 2 varjualust, 2 käimlat ja 11 infotahvlit. Võimalik kasutada õppemappi „Läbi lodu rabast randa“. Tartust on õpperajani umbes 32 km.

Lisa 2. Küsimustik lasteaiaõpetajatele

Lugupeetud lasteaiaõpetaja!

Olen Tartu Ülikooli tudeng ja õpin koolieelse lasteasutuse õpetajaks. Palun Teie abi oma bakalaureusetöö tegemisel, mille raames soovin uurida õpperadade külastatavust lasteaedade poolt ja seal läbiviidavaid tegevusi. Siinkohal annan õpperaja definitsiooni, mille olen võtnud aluseks käesoleva küsimustiku koostamisel: Õpperaida on kindla pikkusega ja infoga varustatud liikumistee või -rada, mis on looduses ära märgistatud ja mõeldud tutvumaks ühe konkreetse piirkonna looduse ja olemusega (Eilart, 1986).

Ankeet on anonüümne ja vastused esitatakse töös üldistatud kujul. Palun vastake kõigile küsimustele, vastamine võtab aega umbes 10 minutit. Kui Teil tekib küsimusi või soovite hiljem tutvuda uurimuse tulemustega, siis palun kirjutage katlinpaavel@gmail.com. Olen Teie panuse eest väga tänulik!

Kätlin Paavel

Küsimustele vastates tehke rist vastavasse lahtrisse või kirjutage vastus punktiirile.

Taustaküsimused

1. Teie sugu? ☐ naine ☐ mees
2. Kui vana Te olete?
3. Mitu aastat olete töötanud lasteaiaõpetajana?
4. Kus asub lasteaed, kus Te praegu töötate? ☐ Tartu linnas ☐ Tartu maakonnas
5. Mis vanuses lapsed on Teie rühmas?

Põhiküsimused

1. Kas lasteaial, kus Te praegu töötate, on oma õpperaida?

☐ Jah ☐ Ei

Kui vastasite eelmisele küsimusele ei, siis liikuge edasi küsimuse number 1.5 juurde.

- 1.2 Kui sageli käite koos rühma lastega lasteaia õpperaidal?

Ei käi üldse	Kord õppeaastas	2-4 korda õppeaastas	5-7 korda õppeaastas	8-10 korda õppeaastas	Rohkem kui 10 korda

1.3 Kas lasteaia õpperajale on koostatud raja läbimiseks juhend ja/või õppematerjalid (töölehed)?

☐ Jah ☐ Ei ☐ Ei tea

1.4 Mille alusel viite läbi tegevusi lasteaia õpperajal?

- ☐ Õpperaja jaoks koostatud materjalide alusel
- ☐ Teen ise juhendid/õppematerjalid
- ☐ Ei kasuta midagi tegevuste läbiviimiseks
- ☐ Muu:

1.5 Kui oluliseks peate seda, et lasteaial oleks oma õpperada?

Ei ole üldse oluline	Vähe oluline	Oluline	Väga oluline	Ei oska öelda

Soovi korral põhjendage oma arvamust:

.....

.....

Kui Teie lasteaias on õpperada, siis liikuge edasi küsimuse number 2 juurde.

1.6 Kas tunnete puudust, et lasteaias, kus Te töötate, ei ole oma õpperada?

☐ Jah ☐ Ei

2. Kui sageli käite oma praeguse rühmaga õpperadadel, mis on väljaspool lasteaeda?

Ei käi üldse	Kord õppeaastas	2-4 korda õppeaastas	5-7 korda õppeaastas	8-10 korda õppeaastas	Rohkem kui 10 korda

Juhul kui vastasite eelmisele küsimusele, et Te ei käi üldse lastega õpperajal, pöörduge küsimuse number 8 juurde.

3. Palun märkige ära kõik Tartumaa õpperajad, mida olete oma rühma lastega külastanud.

- ☐ Anne kanali õpperada
- ☐ Hiugemäe õpperada
- ☐ Vapramäe-Vellavere-Vitipalu õpperajad
- ☐ Tamme paljandi õpperada
- ☐ Järvelja õpperada

- ☐ Alatskivi õpperada
- ☐ Selli-Sillaotsa õpperada
- ☐ Emajõe Suursoo õpperada
- ☐ Ilmatsalu-Kärevere linnutee
- ☐ Muu:

4. Kes viib tavaliselt õpperajal tegevusi läbi? *Valige üks variant.*

- ☐ Viin ise tegevusi läbi
- ☐ Retkejuht
- ☐ Lapsevanem, kes on botaanik, zooloog vms
- ☐ Kolleeg
- ☐ Muu:

5. Mis valdkonna tegevusi õpperadadel läbi viite? *Valige kõik sobivad variandid.*

- ☐ Mina ja keskkond
- ☐ Keel ja kõne
- ☐ Eesti keel kui teine keel
- ☐ Matemaatika
- ☐ Kunst
- ☐ Muusika
- ☐ Liikumine
- ☐ Ei vii valdkonna tegevusi õpperajal läbi

6. Kust leiate või olete leidnud õppematerjalid ja/või juhendid õpperaja läbimiseks?

- ☐ Koostan ise õppematerjalid ja/või juhendid
- ☐ Otsin õpperaja jaoks tehtud materjale internetist
- ☐ Ei kasuta õpperajal materjale
- ☐ Kasutan retkejuhti, kellel on endal materjalid olemas
- ☐ Muu:

7. Milliseid tegevusi õpperadadel läbi viite? *Valige kõik sobivad variandid*

- ☐ Vaatlusi
- ☐ Katseid
- ☐ Vaba mängu
- ☐ Looduslike materjalide kogumist

- ☐ Õppemänge
- ☐ Töölehtede täitmist
- ☐ Maa-ala avastamist
- ☐ Muu:

8. Millise valdkonna tegevusi võiks Teie arust õpperadadel läbi viia?

- ☐ Mina ja keskkond
- ☐ Keel ja kõne
- ☐ Eesti keel kui teine keel
- ☐ Matemaatika
- ☐ Kunst
- ☐ Muusika
- ☐ Liikumine
- ☐ Õpperajal ei peaks valdkondade tegevusi läbi viima

9. Mil määral soodustavad järgmised tegurid Teie hinnangul õpperajal käimist?

	Ei soodusta üldse	Pigem ei soodusta	Pigem soodustab	Soodustab väga	Ei oska öelda
Õpperada on lasteaia lähedal					
Õpperajale on loodud õppematerjale või juhend tegevuste läbiviimiseks					
Puhke- ja istumiskohtade olemasolu					
Mitmekülgne rada (veekogu, raba, mets)					
Võimalus tellida õppeprogramm koos retkejuhiga					
Toetus juhtkonnalt					
Toetus lapsevanematelt					

Muu:

.....

10. Mil määral takistavad järgmised tegurid Teie hinnangul õpperajal käimist?

	Ei takista üldse	Pigem ei takista	Pigem takistab	Takistab väga	Ei oska öelda
Õpperada on lasteaiast kaugel					
Õpperajale ei ole tehtud õppematerjale					
Puudub idee, mida õpperajal teha					
Õpperajal ei ole puhke- ja istumiskohti					
Õpperajad on liiga pikad					
Õppeprogrammid õpperajale on kallid					
Õpetajal on vähe teadmisi õuesõppe läbiviimise kohta					
Õuekeskkonnas laste tähelepanu hajub ja tegevusi on raskem läbi viia					
Risk, et midagi juhtub, on suurem					
Lasteaia päevakava ei võimalda pikki väljasõite					

Muu:

11. Kui oluliseks peate õpperadadel käimist lastega?

Ei ole üldse oluline	Vähe oluline	Oluline	Väga oluline	Ei oska öelda

Soovi korral põhjendage oma vastust:

.....

Kas soovite veel midagi lisada?

.....

Tänan Teid Teie panuse eest!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kätlin Paavel (sünnikuupäev: 03.12.1995),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

TARTUMAA ÕPPERADADE KÜLASTATAVUS NING ÕPPETEGEVUSTE
LÄBIVIIMINE ÕPPERAJAL TARTU LINNA JA MAAKONNA LASTEAEDADE
POOLT,

mille juhendaja on Aigi Kikkas,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 22.05.2018